

Van Tuinen e. a.

onderdanen zochten zij, met de spreukendichter, des konings heerlijkheid. Zo'n theoreticus was bij voorbeeld onze Hollander Pieter de la Court in de 17de eeuw. Hoe meer zielen, hoe meer vreugd en hoe meer welvaart.

Het is mij duidelijk geworden dat het demografisch vraagstuk niet te isoleren is van de spanning tussen welvaart en welzijn. Dit is voor mij een essentieel punt. Men zal het begrijpen dat ik hierbij in de eerste plaats de Friese gemeenschap op het oog heb. Daarbij heb ik steun gehad aan de interessante dissertatie van ons geacht medelid, dr. Zoon, onlangs gepromoveerd op het onderwerp Friesland tussen hoop en vrees, met onder andere een hoofdstuk over de industrialisatie en het Frysk eigene en over de industrialisatie en de Friese welvaart.

Juist over Friesland en Groningen ligt, volgens professor De Lange het fatum van de migratie. Het staat voor mij vast dat er een minimum aan bevolking nodig is om een gewestelijke gemeenschap als de Friese, en andere, in stand te houden, om te voorkomen dat het bestaan niet daalt tot een middelmatig peil. Over het verschil tussen Amsterdams peil en Fries zomerpeil spreek ik nu niet. De mogelijkheden moeten geboden worden voor een interessante ontwikkeling, een boeiende werkkring. Daarom moet er een einde komen aan, wat modieus wordt genoemd, de drainage. Daarom moet het fatum van de migratie worden omgewend in de fortuna van het behoud van de natuurlijke aanwas in globale zin en vooral van de binding van de generatie van 20- tot 30-jarigen.

Voor de middellange termijn ben ik daarmee tevreden. Pas dan zijn wij capabel de zogenaamde overloop van het volle westen op te vangen. Trouwens, ik heb het gevoel dat de Regering en de bewoners van het volle westen en de gemeentebestuurders, in de laatste tijd ook van de centra van de tweede linie, de satellieten, het beslist nog niet nodig vinden op korte termijn de smalle weg te betreden naar het verre Noorden. Of vergis ik mij ten aanzien van de Regering? Op deze vraag had ik graag een duidelijk antwoord van de Minister.

Deze Minister vecht enerzijds hardnekkig voor de oplossing van het vraagstuk van de volkshuisvesting en anderzijds wijdt hij zich volledig aan zijn taak op het gebied van de ruimtelijke ordening. Ik ben zeer benieuwd naar de reactie van de Minister op de moties die zijn ingediend door ons geacht medelid de heer Visser.

Ik beseft de betrekkelijkheid van benamingen als ontwikkelingsgebied, achtergebleven gebied en stimuleringsgebied. Als wij denken aan grote delen van de arme wereld, die te maken zullen krijgen, onder andere, met een gigantische urbanisatie, dan is onze Nederlandse spreidingspolitiek nog maar kinderspel.

Ik werd ook getroffen door een uitspraak van prof. Tinbergen, luidende: „Wij zullen onze industriële structuur moeten wijzigen. Soms worden er nog nieuwe fabrieken opgericht die misschien beter ergens anders hadden kunnen worden neergezet, bij voorbeeld de aluminiumwarenfabriek in Delfzijl.“. Mijn eerste reactie was: Professor, noem liever een Rotterdams voorbeeld. In Rotterdam heeft u meer keus. Ik onderwerp mij echter gaarne aan zijn visie over de internationalisatie van de planologische vraagstukken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik dreig weer op de maantoer te gaan. Ik heb het spijtige gevoel, dat de maan dichterbij is dan de ontwikkeling van de onverklaarbaar bewoonde delen van de oecumene. Is een herbergzame oecumene een Utopia? Dit is nu wel het geval, maar wij kunnen ons niet onttrekken aan de taak, de mythe van Utopia te ontmaskeren. Dan volbrengen wij ook de opdracht, die Jesaja ons doorgeeft, nl. Niet tot een baaierd heeft de Here de Aarde geschapen maar ter bewoning heeft Hij haar geformeerd.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met op te merken, dat het een genoeg is, hier te staan. Ik meen, dat het goed is, betrokken te zijn in het

Rijnders

gesprek tussen de volksvertegenwoordiging en de Regering, in dit geval tussen de Kamer en deze Minister, die zo'n belangrijk stuk van het totale beleid heeft te verzorgen. Dit is een ietwat andere benadering dan die van de heer Visser.

Er is geen na-oorlogs probleem zo in de belangstelling geweest en heeft zoveel betrokkenen van het Nederlandse volk geraakt als dat van de woonruimtevoorziening. Er is ook geen probleem, dat in zo grote mate gevoels van onbevredigd zijn geeft 25 jaar na de tweede wereldoorlog als dat van de volkshuisvesting. Het is begrijpelijk, dat een grote groep Nederlanders malcontent is. Men lijdt door gebrek aan voldoende ruimte of moet wonen in een slechte situatie, waardoor men een heel persoonlijke zorg heeft te dragen. Het gebrek aan voldoende woonruimte is patroonbepalend geweest voor talrijke gezinnen, waardoor zij een eigen patroon onvoldoende in eigen ruimte konden creëren. Bovendien moeten wij helaas constateren, dat, in talloze gevallen, de minst draagkrachtige het minst beschermd is en dat er ook op het terrein van de volkshuisvesting een ongelijke welvaartsverdeling, dus een sociale nood is ontstaan.

Mijn fractie heeft begrip voor het beleid van deze Minister in het bijzonder voor wat hij opnieuw in onderzoek en uitvoering heeft gegeven, ondanks de begrenzingen, zowel van technische als van economische aard, die hij in zijn beleid heeft moeten verdisconteren. Hij en zijn departement hebben moedig gearbeid. Het moge duidelijk zijn, dat een kritische begeleiding onzerzijds in verband met de grootte van de problemen noodzakelijk is en mag worden beschouwd als een inbreng ten bate van de uiterst zware in de kritiekbundel staande taak van de Regering tot aanhoudende zorg voor de volkshuisvesting.

Ik wil niet academisch, doch praktisch en nuchter een aantal punten van het beleid benaderen. Het magische getal 125 000, dat voor mijn gevoel op een prognose van enige jaren geleden berust – de ontwikkelingen voltrekken zich bijzonder snel en alles moet opnieuw worden bezien – betekent voor mijn fractie een vloergegeven, dat wil zeggen ten minste. Dit getal mag en kan niet in verband met de grote nood gehanteerd worden als een plafond.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer wij over 125 000 woningen spreken, wil mijn fractie niet de theoretische woningen van de afgegeven vergunningen hanteren, maar hetgeen het meest aanspreekt bij degenen, die nood hebben, namelijk de afgebouwde woning. Wij willen die woning hanteren, waarop een huissleutel past, die men concreet aan iemand, die geen of een slechte woning heeft, kan geven. Ik meen, dat de gehele discussie over kwantitatief en kwalitatief woningtekort met allerlei cijfers voor het Nederlandse volk en zeker voor degenen, die woningnood hebben bijzonder duidelijk en weinig aansprekend is.

Het Centraal Planbureau heeft, vermoedelijk van de Minister, het verzoek gekregen om op korte termijn rapport uit te brengen omtrent de resultaten van het onderzoek naar de gevolgen voor de totale economie van een opvoering van de woningbouwactiviteit. In dat verzoek om advies wordt alleen gesproken over de tijd na 1970. Mijn fractievoorzitter heeft bij de algemene beschouwingen gevraagd, of 1970 zelf daarbij kan worden betrokken. De Minister-President heeft daarop niet duidelijk genoeg geantwoord en mijn vraag aan deze Minister is dan ook, of het jaar 1970 alsnog kan worden betrokken bij de beoordeling van het Centraal Planbureau. Vóór dit mogelijk is, wil ik de Minister namens mijn fractie vragen, welke ruimte hij ziet binnen de budgettaire mogelijkheden van de begroting om het aantal van 125 000 woningen te verhogen. Indien er inderdaad aanwijsbare ruimte is, kan ik mij voorstellen, dat met een supplettoire begroting snel gehandeld kan worden om het aantal van 125 000 belangrijk te verhogen. Overigens meen ik, dat, wanneer men reeds 125 000 woningen in ons welvarende land bouwt, het nauwelijks een rimpel behoeft te geven om er 1000 méér te

Rijnders

bouwen. Niemand zal er een sneetje roggebrood minder om eten.

De Minister zegt, dat er nauwelijks woningnood is, maar meer woningbehoefte. Ik meen, dat wij in de stedelijke milieus nog van woningnood kunnen spreken, omdat deze nood daar nog sterk aanwezig is. In de steden, waar de grootste concentratie van de bevolking is, is de toeneming van de woningvoorraad achtergebleven bij de landelijke groei. Er is hier al genoemd het merkwaardige aantal van 375 000 woningen in Nederland, die ongeschikt zijn voor bewoning. Daarvan bevinden zich 118 000 in de vier grootste steden. Indien ik daarbij nog optel de 97 000 woningen, die slecht of zeer slecht te verbeteren zijn, heb ik 40 pct. van de oude woningvoorraad van die gemeenten. Natuurlijk is dit, landelijk gezien, allemaal nog veel erger. De 118 000 zeer slechte woningen in de vier grootste steden vertegenwoordigen 32 pct. van het landelijke krottenbestand. Duizenden mensen moeten deze woningen bewonen en leven in een milieu, waarin een menselijk aanvaardbaar minimum niet meer aanwezig is. Dan verwonderen wij ons nog over de rebellie!

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb er behoefte aan, bij het stellen van deze diagnose direct een stukje therapie aan te geven. Ik meen, dat wij al degenen, die bij de volkshuisvesting zijn betrokken, zeer duidelijk moeten stipuleren. In de eerste plaats is dat het Rijk, met een zeer duidelijk accent op het departement van deze Minister. In de tweede plaats zijn er de provincies en in de derde plaats zijn er de gemeenten. Het zal nodig worden een enorm strakke coördinatie tussen de drie niveaus die niet meer naast elkaar en los van elkaar als overheidsniveaus mogen functioneren, maar elkaar aan een ronde tafel moeten ontmoeten, waar de plannen bekeken, beoordeeld en afgedaan worden. Op het ogenblik loopt de gehele cyclus van behandeling achter elkaar aan. Bovendien zal het dan nodig zijn, mijnheer de Voorzitter, dat de vertegenwoordiger van de Minister in de provincie bij dat aan de ronde tafel zitten machtiging heeft, ver te gaan en snel te beslissen en te handelen. Het vraagstuk is mijns inziens eigenlijk nog veel complexer; het is vanmiddag ook ter tafel gekomen. Van 1 225 000 woningen staat de verbetering voor de deur of moet zij voor de deur staan. Dat zijn dus woningen, die, willen zij nog in het woningbestand opgenomen blijven worden, verbeterd zullen moeten worden. Als ik nu zie het gehele complex van nieuwbouw, krotopruijing, vervanging, sanering, reconstructie, vervanging van slechte of slecht verbeterbare woningen en verbetering van betere woningen, dan is dat een brok activiteit, ten aanzien waarvan ik ook aan de Minister zou willen vragen, of het mogelijk is, binnen een duidelijk tijdsbestek bij voorbeeld, maar het mag ook een ander aantal zijn, van zeven jaren een zeer duidelijke organisatie op te zetten om al deze met elkaar verbonden vraagstukken van volkshuisvesting tot oplossing en uitvoering te brengen. Er zal een kort aantal jaren inderdaad duidelijk moeten worden ingezet: zeven jaar, omdat de krotopruijing, de sanering en reconstructie natuurlijk nauwelijks in een paar jaar tot uitvoering zijn te brengen, en een korter aantal jaren m.i. om de kwantitatieve woningnood in te halen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben bijzonder gelukkig, te weten dat in studie is het vraagstuk van de krotopruijing, sanering en stadsreconstructie. De publicatie van de resultaten van de betrokken commissie zullen wij zeer op prijs stellen. Mogelijk kunnen bij een volgende dialoog met de Minister deze resultaten, nadat zij in de Tweede Kamer zijn behandeld, worden meegenomen.

Mijnheer de Voorzitter! In dit gehele beleid speelt natuurlijk ook de subsidiëring een rol. De pogingen van de Minister om zo snel mogelijk de huren van de gebouwde woningen zelfdekkend te maken hebben in het algemeen onze instemming. Alhoewel de Minister in de gegeven omstandigheden het huidige stelsel van de objectieve subsidiëring een noodzakelijk instrument schijnt te vinden, zouden wij toch willen vragen, te blijven onderzoeken, of een stelsel van uit-

sluitend individuele subsidiëring tot de mogelijkheden gaat behoren. De Minister stelt dat er onoverkomelijke uitvoeringsmoeilijkheden zijn. Zijn de uitvoeringsmoeilijkheden dan nader te preciseren? Met belangstelling wachten wij op het advies van de Raad van de volkshuisvesting.

Even een nevensprong naast de begroting, mijnheer de Voorzitter! De taak van deze bewindsman is zo omvangrijk, de aspecten van de ruimtelijke ordening en de ruimtelijke ontwikkeling, de volkshuisvesting en organisatorisch het coördineren zijn zo veelzijdig, dat zich in mijn fractie de vraag voordoet, of bij de vorming van een nieuwe regering later niet dient te worden overwogen een minister of staatssecretaris te benoemen speciaal en uitsluitend met de uitvoering van het volkshuisvestingsbeleid belast. Zowel de bouw als de verbetering van de woningen, de krotopruijing, de sanering, de reconstructie, het subsidiebeleid, het huurbeleid enz. zullen in de komende jaren zodanige aandacht en inzicht vragen, dat een speciale ambtsvervulling nodig gaat worden om in samenwerking met andere overheidsniveaus en de krachten van het vrije bedrijfsleven deze omvangrijke problematiek onder de knie te krijgen en de zorg voor de volkshuisvesting te vergroten.

De heer **Lankhorst** (P.S.P.): Vertolkt u hiermee dat u het niet eens bent met degenen die zeggen dat de greep van de overheid op de woningvoorziening moet worden afgezwakt?

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Daarop mag ik graag straks nog even terugkomen, mijnheer de Voorzitter.

Er zouden daardoor meer mogelijkheden vrij komen tot een nog sterker accent voor een ambtsvervulling op het gebied van de ruimtelijke ontwikkeling, voor welke ontwikkeling de eerstkomende jaren een bijzondere visie, planning en coördinatie van belang zijn.

De Minister heeft met nadruk en herhaaldelijk doen blijken, dat van hem geen voorstel mag worden verwacht tot verlenging van de overgangstermijn, waarbinnen de gemeentebesturen hun plannen zullen moeten hebben aangepast, noch verlenging van de mogelijkheid om toepassing te geven aan artikel 20 van de Wederopbouwwet.

Het zal de Minister niet onbekend zijn, dat een groot aantal oude stedebovorkundige plannen thans nog niet is aangepast en ook op 1 augustus 1970 nog niet zal zijn aangepast, met andere woorden: er zullen op 1 augustus 1970 nog vele oude plannen gelden, waarin onvoldoende flexibiliteit is ingebouwd, zodat vele gemeentebesturen wel genoodzaakt zullen zijn een equivalent van artikel 20 te zoeken in de Wet op de ruimtelijke ordening en de Woningwet. De vraag is dus of genoemde nieuwe wetten zo'n equivalent bieden. Hierbij kan niet anders worden gedacht dan aan de toepassing van artikel 19 van de Wet op de ruimtelijke ordening (in samenhang met artikel 50, achtste lid, van de Woningwet).

Nu is het mij bekend dat een aantal colleges van gedeputeerde staten zware tot zeer zware eisen stelt voor de toepassing van het afwijkingsartikel 19 van de Wet op de ruimtelijke ordening en dat deze eisen in de provincies verschillend zijn. Moeilijkheden moeten ook worden gevreesd, indien het gaat om de realisering van bouwplannen in gebieden, waarvoor nog oude „niet-aangepaste" bestemmingsplannen gelden, in welke plannen dus nog onvoldoende flexibiliteit is ingebouwd. Met deze oude bestemmingsplannen kunnen voorts op één lijn worden gesteld die plannen, welke weliswaar met toepassing van de Wet op de ruimtelijke ordening zijn vastgesteld, doch waaruit juist de flexibiliteitsbepalingen door de goedkeurende instanties zijn geschrapt. Niemand weet eigenlijk precies op welke wijze de in artikel 11 van de Wet op de ruimtelijke ordening beoogde flexibiliteit dient te worden ingebouwd; de jurisprudentie leert ons welhaast dagelijks hoe het niet moet! Nu het zich laat aanzien, dat voorlopig nog vele plannen met onvoldoende ingebouwde flexibiliteit zullen gelden, zal bij het vervallen van artikel 20 der Wederopbouwwet op 1 augustus

Rijnders

1970 in vele gevallen nog een beroep moeten worden gedaan op de afwijkingmogelijkheid, welke de Wet op de ruimtelijke ordening in artikel 19 biedt, wil niet een ernstige stagnatie ontstaan in de uitvoering van de bouwplannen. De vraag is of de Minister deze bezorgdheid ten aanzien van de uitvoering van de urgente bouwplannen deelt en mede in verband daarmee bereid is bij de colleges van gedeputeerde staten in het algemeen en in voorkomende gevallen, waar stagnatie dreigt te ontstaan, op de nodige soepelheid aan te dringen met name ten aanzien van die plannen, waarin de in artikel 11 van de Wet op de ruimtelijke ordening beoogde flexibiliteit nog niet in voldoende mate is ingebouwd. De Minister heeft mededeling gedaan van de beraadsgroep-1970 en heeft mededelingen gedaan over het beraad, dat in die groep over artikel 19 en over artikel 20 van de Wet op de ruimtelijke ordening is en kan worden gevoerd. Er is een circulaire in uitzicht gesteld. Ik neem aan, dat dit niet de circulaire is van de beraadsgroep, maar van de Minister, omdat het een beleidsvraag is. Het is voor de gemeentebesturen en dus voor een snelle uitvoering van de bestaande bouwplannen zeer belangrijk dat 1 augustus geen fatale datum wordt en dat de plannen ongehinderd kunnen doorgaan.

Een enkele opmerking over de richtlijnen van de Woonruimtetwet. Ik heb met verontwaardiging gelezen een artikel van mr. dr. C. Schouten, dat tegen de nieuwe richtlijnen van de Minister is gericht. De heer Schouten heeft zich zelf geen plezier gedaan door de woorden „schromelijk onderschat, juridische fouten, dictatoriaal, ongeoorloofd karakter, onvolledigheid en gebrek aan stijl” te gebruiken. Als men dergelijke en zoveel superlatieven moet gebruiken, bewijst men iedereen, die er kennis van neemt, hoe zwak zijn mening is.

Met belangstelling heb ik kennis genomen van de nieuwe richtlijnen van de Minister. Mijn fractie aanvaardt gaarne en met instemming deze voor het woningtoewijzingsbeleid diep ingrijpende maatregel. Het is een moedig besluit, maar men zal begrijpen, dat dit besluit wel enige vragen opwerpt.

In de grote gemeenten in het bijzonder kampt men met een ernstig woningtekort. Daarom moet daar een selectief woonruimtebeleid worden gevoerd. Voor deze grote gemeenten – de Minister spreekt m.i. in dit verband van agglomeraten – waar te zamen een belangrijk deel van het Nederlandse volk woont, is een integrale toepassing van de nieuwe richtlijnen, ongeacht de plaatselijke woningsituatie, niet verantwoord. De Minister heeft dit m.i. ook bedoeld te zeggen met de ontsnappingsmogelijkheid, ex artikel 3 van de nieuwe richtlijnen.

Wat verstaat de Minister onder agglomeraat? Een agglomeraat in formele zin of groepen van samenwerkende gemeenten? Er zijn nauwelijks agglomeraten in formele zin. Er is een enkele op basis van de wet van 1 april 1950 gevormd en verder is er alleen een in Zuid-Holland, namelijk Rijnmond. Ik kan mij voorstellen, dat de samenwerkende gemeenten Utrecht, Arnhem, Nijmegen, Amsterdam, Haarlem enz. toch ook agglomeraten zijn, die mogelijk kunnen worden ingebouwd bij de hantering van de nieuwe richtlijnen in de zin van agglomeraten. Is de Minister bereid, soepel te zijn met een enkele grote gemeente, niet direct een agglomeraat zijnde, maar die in dezelfde omstandigheden verkeert en deze gemeente ontheffing te verlenen? Is de Minister van mening, dat gemeentelijke verordeningen ex artikel 4 geen toepassing meer kunnen vinden, voor zover die verordeningen zich niet verdragen met de richtlijnen? Als het antwoord op deze vraag bevestigend is, ware het dan niet beter geweest, dat in de desbetreffende beschikking overgangsrecht was begrepen of een latere datum van inwerkingtreding vastgesteld in die zin, dat de gemeenteraden voldoende tijd zou worden gelaten, hun verordeningen aan te passen aan de richtlijnen, dan wel zich te beraden over een verzoek om ontheffing? Mogelijk is de Minister bereid, alsnog een regeling te treffen zodanig, dat geen onduidelijkheid meer bestaat over het al dan niet van toepassing zijn van de gemeentelijke verordeningen.

Bieden de richtlijnen voor de Minister de mogelijkheid, dat hij op gemotiveerde verzoeken om ontheffing een voorlopige beschikking geeft tot gehele of gedeeltelijke buiten werkingstelling van de richtlijnen? Indien het antwoord op deze vraag bevestigend luidt, is de Minister dan bereid, zodanige beschikkingen af te geven?

De gemeenten, waar men de situatie kent, dat groepen van de bevolking met een laag inkomen moeten worden beschermd en waar voor hen bereikbaar moeten blijven de woningen met een lage huur, hebben een verordening, ex artikel 4 van de Woonruimtetwet nodig en kunnen ook in de overgangstijd niet zonder een soepel beleid van de Minister.

Ik heb gesproken over de coördinatie bij het volkshuisvestingsbeleid. Het gaat daarbij om een samenwerking in zeer bijzondere zin van de drie overheidslagen: Rijk, provincies en gemeenten. Bij de ontwikkeling van de onderscheiden gebieden in Nederland is ook naar mijn mening een duidelijke gecoördineerde aanpak nodig. Wonen, werken, recreëren, verkeer, vervoer, de infrastructuur, de stadsvernieuwing, de landsreconstructie enz. vragen een coördinatie in de eerste plaats op rijksniveau en een gecoördineerd optreden van de drie overheidsniveaus. Het aantal organen en diensten, dat zich specialistisch bezighoudt met de toekomstige en zich voordoende ontwikkelingen, is legio en helaas zijn deze nog niet zó samenwerkend, dat er zowel op het terrein van de overheid, als voor de burger er klaarheid is over de vraag wat wie doet. Het departement van deze Minister is voor de ruimtelijke ontwikkeling nu reeds en in de toekomst in toenemende mate het centrale punt om deze coördinatie te bewerkstelligen en te bevorderen. Welke coördinatiemaatregelen zijn reeds genomen en is per zich te ontwikkelen gebied de aanwijzing van een coördinator, een brugfiguur, te overwegen?

De ontwikkeling van nieuwe steden en de sterke groei van verschillende steden en dorpen vragen een integrale aanpak. Door samenwerking der overheidsorganen zullen de programmering en de algemene toekomstverwachting moeten worden vastgesteld; bij de uitvoering (waaronder de financiering) zal een ernstig beroep moeten worden gedaan op het bedrijfsleven waaronder de projectontwikkelaars, de institutionele beleggers en de bouwwereld zelf. Een strak, efficiënt geleide organisatie welke de ontwikkeling tot uitvoering brengt, vraagt heel nauwe samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven. Essentieel voor deze ontwikkelingsaanpak is de zekerheid t.a.v. de continuïteit van contingenten (bouwstromen) en verruiming van het pakket voor grond en bouwrijp maken.

De bouwstromen en het niet verder versnipperen zullen de capaciteit verhogen.

Spreek ik over grond en over bouwrijp maken, dan moet ik zeggen, dat het nodig is – in de procedure ten aanzien van de onteigeningen zullen wij hiermee rekening moeten houden – dat de gemeente over voldoende grond – een pakket voor een aantal jaren – kan beschikken om snel en goed adequate bouwstromen te kunnen verwerken.

Zijn er moeilijkheden ten aanzien van de financiering van het bouwrijp maken van gronden, dan zou ik willen vragen, of er een modus te vinden is, dat de groeiende gemeente bij de voorfinanciering van de bouwrijpe gronden bij voorbeeld wordt geholpen door inschakeling van een daartoe bevoorradete Bank van Nederlandse Gemeenten die met kort geld en eventueel in rekening courant kan helpen en zelf met iets langer geld deze zaak kan financieren. Wij hebben een continuïteit in de ontwikkeling nodig, uitgevoerd via een efficiënte samenwerkingsorganisatie op het lokale, intergemeentelijke en regionale vlak, op basis van een duidelijke planning en een haalbare fasering.

Is het mogelijk, hiervoor een coördinator aan te stellen?

Ik moge hierbij de aandacht vestigen op een Franse publicatie „Cahiers de l'Institut d'Aménagement et d'Urbanisme de la Région Parisienne”, waarin nadere gegevens staan vermeld over de organisatie in regionaal verband in het district van Parijs. Naast het besturend college van het district „Con-

Rijnders

seil d'administration" waarin samenwerken de overheidsniveaus, is er een nieuwe functie ingesteld, die van „Préfet de la Région Parisienne", een prefect zonder de normale departementale taak, maar met de opdracht coördinerend in dat ontwikkelingsgebied samenwerkende overheidsniveaus en het bedrijfsleven bij de uitvoering te assisteren. Een dergelijke duidelijke coördinatie zou voor de Nederlandse overheidsniveaus ruimte kunnen scheppen om snel een grote uitbreiding tot uitvoering te brengen of een ontwikkeling van een belangrijk gebied te stimuleren.

Een opmerking over het deltagebied, mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie is gelukkig met de opvatting van de Minister over de hoofdlijnen van de wenselijke ontwikkeling van het deltagebied, speciaal het zuidwestelijk gedeelte. De basis voor een ruimtelijk beleid is de veronderstelde nationale programmering. Wij nemen aan en begrijpen, dat de Minister hiervan is uitgegaan en daarna zijn veronderstellingen ten aanzien van zuidwest-Nederland heeft geformuleerd.

Is deze veronderstelling van ons juist, en betekent de nationale programmering tegelijkertijd een verder uitschrijven van de nota inzake de ruimtelijke ordening of een wijziging daarop?

Het is de vraag, of de door het geprononceerd stellen van de Rotterdamse wensen het noord-deltagebied (Amsterdam, Noordzeekanaalgebied) niet wat in het gedrang is gekomen.

Mijnheer de Voorzitter! De Hamburgse havenuitbreidingsplannen en de ontwikkeling van haven- en industriegebieden in Antwerpen vragen ook van deze Minister het gehele deltagebied in verhouding tot de buitenlandse ontwikkeling te bezien.

Is dat wat de Minister momenteel toelaatbaar acht voor de ontwikkeling van de Maasvlakte, voor de toekomst de maximale grootte?

Er is op de Zuidhollandse eilanden nogal wat onrust over wat er in de toekomst nu in werkelijkheid zal gebeuren. Eén van de vragen die zich daar voordoet is: Zal er aanleiding zijn om positief te staan achter de bouw van een nieuwe stad in het hart van Goeree-Overflakkee en, zo ja, tot welke grootte? Welke verwachtingen heeft de Minister over de uitbouw van Hellevoetsluis?

Voorts een korte opmerking over de landinrichting, mijnheer de Voorzitter. Enorm veel facetten komen bij een optimale landinrichting te pas. Het is niet alleen het facet van het wonen, het natuurbehoud en de recreatie, maar ook van de landschapsvorming, de waterhuishouding, het verkeer en de landbouw. In vele wetten vinden wij iets over deze onderwerpen terug. De vraag doet zich echter voor, of met gebruik van de bestaande wetten een optimale landinrichting is te realiseren. Zou de minister in onderzoek kunnen nemen of het mogelijk of wenselijk is om tot een speciale wetgeving op de landinrichting te komen?

Mijnheer de Voorzitter! U zult begrijpen dat ook deze Kamer bijzondere belangstelling heeft voor de militaire oefenterreinen. Het is mij bekend dat de Minister ten aanzien hiervan een advies zal krijgen van de raad van advies voor de ruimtelijke ordening. Ik moge de Minister vragen, ook aan de Eerste Kamer dit advies over de militaire oefenterreinen ter informatie voor te leggen.

De Benelux-regeringsconferentie van april 1969 heeft besloten binnen het verband van de Benelux-Economische Unie een bijzondere commissie voor de ruimtelijke ordening in te stellen met regionale subcommissies, waarin onder meer de betrokken provincies de gelegenheid zullen krijgen overleg te plegen over de coördinatie van het ruimtelijk beleid. De instelling van deze commissie is ook van belang voor gemeenten in het desbetreffende deel van ons land en de coördinatie van het ruimtelijk beleid in het bijzonder met betrekking tot België. De aansluiting van de wegen, het woon-werkverkeer, het recreatiemilieu, dit alles is van uitermate groot belang ook voor de Nederlandse gemeenten. Hierbij zij de aandacht tevens gevestigd op de op 9 oktober jl. gehouden

Rijnders e. a.

Deltadag waar ook het vraagstuk van de Belgisch-Nederlandse samenwerking aan de orde is gesteld.

Het zou bijzonder verheugend zijn, als de Minister bereid was te bevorderen dat die groep van gemeenten in Zeeland en Brabant aan de Belgische grens een vertegenwoordiger konden sturen naar deze commissie c.q. de regionale commissie om als liaison-officier mee te doen aan de discussies die voor beide landen van belang zijn. Hetzelfde moge gelden voor de Duits-Nederlandse commissie voor de ruimtelijke ordening. De minister van binnenlandse zaken van de Bondsrepubliek heeft al besloten toe te staan, dat dit overleg van Duitse zijde zal plaatsvinden.

Mijnheer de Voorzitter! Het vraagstuk van de inspraak op het gemeentelijk erf heeft veler belangstelling. Bij de behandeling van bestemmingsplannen is er ingevolge de procedure van de Wet op de ruimtelijke ordening enige inspraak van belanghebbenden, maar een algemene informatie en openheid ten aanzien van de ontwikkeling van een gemeente en een streek – los van de procedure van de wet – is nauwelijks of niet aanwezig en geheel overgelaten aan de inzichten van het lokale bestuur. Ik zou de Minister willen vragen, nu de bepalingen van de Wet op de ruimtelijke ordening niet imperatief zijn ingesteld op een verordening van gemeentezijde, waarbij wordt geregeld de wijze waarop en de mate waarin de inspraak en de informatie kan plaatsvinden, of hij zou kunnen overwegen, mogelijk met een inviterende circulaire, de gemeentebesturen te vragen speciaal hieraan aandacht te besteden.

De heer **Letschert** (K.V.P.): Vindt u niet dat wij circulaire genoeg krijgen?

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Dan zou het anders kunnen worden geformuleerd, mijnheer de Voorzitter. Mogelijk zou zijn te overwegen met een kleine wijziging van de Wet op de ruimtelijke ordening de gemeentebesturen verplicht te stellen bij een eenvoudige verordening van de raad de inspraak, informatie en openheid ten aanzien van de ontwikkeling van de eigen contreie te regelen.

Thans nog een slotopmerking. Het is noodzakelijk – ik geloof er echter in – door een heel nauwe samenwerking van Rijk, provincie, gemeenten en bedrijfsleven, waarbij de overheid altijd volledig en onbelemmerd moge instaan voor het algemeen belang, een krachtige, gecoördineerde en planmatige integrale aanpak te krijgen. Dan is het meer dan ooit mogelijk in Nederland grote stappen te doen in de ontwikkeling op basis van een duidelijk zevenjarenplan voor de volkshuisvesting. Dit alles moet zo open met onze bevolking worden gespeeld dat het open is tot in de huiskamer.

De heer **Niers** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt mij niet meer dan een toeval dat ik de laatste jaren bij de behandeling van het hoofdstuk ruimtelijke ordening van de begroting van deze Minister de mogelijkheid heb, en misschien daardoor ook wel een zekere hebbelijkheid heb ontwikkeld, om voor de aanloop van mijn betoog aansluiting te zoeken bij deze of gene belangrijke op schrift gestelde verhandeling, die hetzij de ruimtelijke ordening als zodanig, hetzij een belangrijk thema of een centraal beleidspunt aan de orde stelt. Uiteraard plaats ik hierdoor hetgeen de Minister zelf in zijn toelichting op de begroting schrijft geenszins op een geïsoleerd en niet vermeldenswaard niveau. Ik wil de Minister zelfs graag mijn compliment maken voor de duidelijke, instructieve en overzichtelijke wijze waarop hij ook dit jaar zijn beleidsgedachten omtrent de ruimtelijke ordening in de begrotingstoelichting bekend heeft gemaakt.

Twee jaren geleden was het een belangrijk stuk waarvoor de Regering zelf had gezorgd, namelijk de toen veel aandacht trekkende en nu nog steeds in de actualiteit staande tweede nota over de ruimtelijke ordening. Het vorige jaar heb ik ingehaakt op de interessante beschouwing over het streekplan in het jaarverslag over 1967 van de Rijks Planolo-